

Espiyonaj (casusluk) işleri..

Prof.Dr. Sait Yılmaz

05 Nisan 2019

*Oyun o kadar büyük ki,
bir kişi bir seferde ancak,
küçük bir parçasını görebilir.
(Rudyard Kipling)*

Giriş..

Bazen fiziki alana sızılmadığı için dışarıdan bir ortak duvar delinerek dinleme cihazı (böcek) monte edilir. Duvarı delmek çok hüner isteyen bir iştir, iki önemli riski vardır; gürültü ve istenmeyen kırmalar. Birden fazla böcek yerleştirileceği için duvar delme zaman alıcı olabilir. Bazen 8-20 cm.ye kadar duvarı delmeniz gerekebilir ancak duvarın kalınlığından emin olmalısınız. Siz otelde komşu odanın duvarına delme işini yaparken, yabancı diplomat odanız da çok gürültü yaptığınız için şikâyete gelebilir. Yapmanız gereken duvarınıza resim astığınız sahnesini oynamaktır. Bazen kırdığınız duvarın tamiri için zaman yoktur ve bunu operasyon şefinize söyleyerek çare bulmasını beklersiniz. Duvar kalınlığını ölçmek için ışın kullanan aletler geliştirilmiştir. Duvar delmek (plaster veya patlayıcı gibi) ve döküntüleri saklamak için de çeşitli teknikler vardır. Duvarı eski haline getirmek, aynı şekilde boyamak da bir hünerdir. Hızla kuruyan, kokusuz boyalar kullanmalısınız.

Bu seferki görev, gizli bilgileri çalmak olsun. Bu tür bilgilerin saklandığı yerler genellikle fiziken iyi korunmakta ve pek çok emniyet tedbiri (güvenli kapılar, şifreli dolaplar, alarm sistemleri) ile desteklenmektedir. Bu yüzden anahtarın kopyasını yapmaktan, duvar kırmaya kadar pek çok teknik ile odaya girilmeye çalışılır. Eskiden mektupların açıldığı belli olmasın diye zarf buhara tutulur ve aynı anda yüzlerce mektubu açacak portatif buhar aletleri geliştirilmişti. Seçilmiş mektupların fotoğrafı çekilir ve ertesi gün analize gitmesi için havaalanından uçağa verilirdi. Operasyon esnasında bir yakalanma olayı meydana gelirse, yakalanan kişi hırsız olduğunu söyler. Bazı espionaj operasyonları aylarca sürer. Espionaj, casusluk ve gizli bilgi toplama operasyonlarının genel adıdır. Gerçek bir casusluk teşkilatının en önde gelen görevi, espionajdır. Bu da, ajanlar angaje edip, onların sevk ve idaresini yürütmeyi gerektirir. Bu yaratıcılık meselesidir ve her ülkenin kendi istihbarat kültürü vardır. Bu makalede, espionajın dünü ve bugününü ele alacağız.

Espionajın evrimi..

Avrupa'da bugünün modern anlayışına benzer casus ve istihbarat operasyonları ilk defa Rönesans İtalyasının etkili devletleri olan Venedik Cumhuriyeti ve Vatikan'da başlamıştı. Venedik daha çok ticari ajanlar, Vatikan ise dini ajanlar ile küresel bir ağ kurmuştu. İspanya, İngiltere, Fransa ve çok sonra Rusya gibi büyük ve merkezi monarşilerin ortaya çıkışı ile espionaj haritası dolmaya başladı. Buna 19. yüzyılda birliğini sağlayan Almanya ve İtalya eklendi. Buna rağmen, 1848'de milliyetçi devrim rüzgârı geldiğinde, iktidardaki herkes uykudaydı. Çok sıkı bir iç istihbaratı olan Avusturya'nın Metternich'i bile bu dalgayı göremiyordu. Mart 1848'de isyancılar Prusya'nın monarkı Frederick William'ın Berlin'den kaçmasını neden oldular. Metternich ise Viyana'dan Londra'ya kaçtı. İngilizlere göre devrim sadece yabancıların işi idi. Kimse 1789'dan gerekli istihbarat dersini almamıştı.

İkinci Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde ABD'de casusluk, hayati bir ihtiyaç olarak kabul edilmekle beraber daha çok savaş zamanı işi olarak görülüyordu. İkinci Dünya

Savaşı esnasında CIA'nın öncüsü Stratejik Hizmetler Teşkilatı (OSS¹) içinde geniş bir kriptografi faaliyeti yürütülüyordu. Kriptografi bölümünü kuran Savaş Bakanı Henry L. Stimson, 1929'da aynı bölümü kapatırken '*Centilmenler birbirinin postasını okumaz*' demişti. İkinci Dünya Savaşı bittiğinde de bu çelişki CIA'nın kurulması aşamasında yaşandı. Ancak ortada gizliliği silah olarak kullanan bir düşman vardı; Sovyetler Birliği. CIA'nın ajanları diğerlerinden farklı olarak teknolojiyi kullanacaktı. ABD, ilk defa böyle bir istihbarat rolü edinirken örnek alınacak hiçbir ülke istihbaratı yoktu. Uydular ve diğer teknik vasıtalar aldatmak için değil örtüyü kaldırmak yani öğrenmek içindi.

Uydular gizliliği kaldıracaktı ve üstelik ajanlar gibi ihanet etme özellikleri yoktu. Diğer tarafta casuslar kamera ve mikrofon ile dolaşacak, her şeyi kaydedecekti. Ama uydular gizli yazışmaları okuyamaz, yastığın içine saklanan dinleme aletleri soru soramazdı. Yani teknoloji ile de her şeyi göremez, duyamazdınız. Kaydedilen doğru olsa bile akıllı değildi yani açıklaması yoktu, kaydedilmeyenler ise kayıp demektir. Bunları açıklayacak analizciler ise yanılabilir ya da uygulanan süreçler içinde kurumlar farklı sonuçlara odaklanabilirlerdi. Analizci, karşıdakilerin zihniyetini bilmedikçe kendi kültürü içinde bir açıklama getirecekti. Aysbergin ancak görünen ucunu yorumlayarak, ülkeniz için felakete yol açacak bir istihbarat üretebilirsiniz. Nitekim 1941 yılında Almanlar, Kızıl Ordu'nun çok kısa zamanda yeni tümenler ile devasa büyüdüğünü görememişlerdi. Amerikan istihbaratı, 11 Eylül 2001 terör saldırısının olacağına dair 33 bin kanıt olmasına rağmen bu sonuca ulaşamamıştı.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte istihbarat ortamı da değişti. Artık eski dostlar birbiri aleyhinde endüstriyel espionaj yapmaya başlamıştı². Bu espionaj türü ABD'ye yılda 100 milyar dolara mal oluyordu. Üstelik bu espionaj 'açık-gizli' bilgi topluyordu. CIA için en büyük rakipler Japonya, Fransız istihbaratı DGSE ve ardından daha mütevazı bir şekilde Alman BND idi. Ardından Çin'in ekonomik espionajı Batı istihbaratı için hem Amerika hem Avrupa'da ana endişe konusu oldu. 2001 yılında ağırlık terörle mücadelede istihbarata dönse de ekonomik istihbarat sürekli genişleyen bir endüstri olmaya devam etti. Bugün istihbarat çok daha önemli bir dönüm aşamasında; gittikçe daha askeri hale geliyor, özelleşiyor ve kendine yeni yeni alanlar bulurken istihbarat, istihbaratçıların işi olmaktan çıkıyor.

Gizli dinlemeler..

Soğuk Savaş döneminin gerçek savaşının ön cephesinde bulunan gizli dinleme memurları dünya genelinde sürekli hareket halinde bulunuyordu. Bunlar çeşitli ülkelerdeki evlere, elçilik binalarına ya da resmi devlet dairelerine sızarak dinleme yapıyorlardı. Kendilerine iş adamı, askeri personel ya da macera arayan gezginci gibi maskeler vermişlerdi. Bu teknisyenler binaların bodrum katından girer, telefonlara dinleme cihazlarını yerleştirir, kablo hatları çeker, duvarı gizlice delerek dinleme aleti yerleştirir, tüm geceyi tavan arasında geçirirdi. Bunun dışındaki zamanlarını diplomatik tesislerde, ucuz otellerde ve yollarda geçirirlerdi. Bir yılda ancak 150 gün evlerinde olur ve havada 150 bin km. yol kat ederlerdi. Bazen büyük bir binada birkaç kişi çalışmaları gerektiğinde yiyecek ve su sorunu olur. Dinleme sisteminiz fark edilmişse size kasten yanlış bilgi dinletiliyor olabilir. Bataryanız bitebilir ya da başka bir yöntem size karşı kullanılabilir.

Dinleme cihazları mobilyaların içinde, kitapların arasında, traş kremi içinde hatta kepinizin içinde bile olabilir. Dinleme cihazı (böcek) üretmek yaratıcılık ister; yemek masasındaki karabiber kutusu, araba süsü ya da çalışma masasındaki lamba olabilir. Bunlar size satıcı tarafından muhtemelen çok uygun fiyata teklif edilmiştir. Örneğin küçük bir çocuğun hediye ettiği ve yakaya takılan hatıra eşya sayesinde, Sovyetler yıllarca CIA'yı

¹ OSS: Organization of Strategic Services.

² James Sherr, *Cultures of Spying*, (December 1, 1994).

dinlediler. İngilizler, şemsiyenin içine dinleme aleti yerleştirirdi. Dinlemeciler genellikle dört tip teyp kullanırlardı; boru şeklinde olan, çift taraflı, elektrikli ve bakır kaplı teyp. Daktilolar genellikle böcek yerleştirme için uygun araçlar olduğundan raporların el ile yazılması istenirdi.

Gizli dinlemelerin geçmişi..

1947 yılında transistörün bulunması gizli dinlemeler için ilk bilimsel devrim idi. 1960'lara kadar böcek yerleştirme tekniği 'mikrofon ve tel hat' kurmak demektir. Bir diplomat evinde yokken duvarını delmek, çok gürültülü ve gizlenmesi zordu. Bu yüzden, özel delme aletleri geliştirildi. İlk telsiz alıcının 1950'lerde üretilmesi ile mikrofon-kablo sistemi terk edildi. Dinleme cihazı, bataryası ile birlikte ayakkabı kutusu büyüklüğünde idi ve gizlenmesi zordu. 1960'larda transistörlü telsizlere geçinceye kadar bu sorunlar devam etti. Dinleme cihazı sigara paketi boyutuna küçültüldü. Ancak, bataryaların hem ebadının küçültülmesi hem de ömrünün uzatılması zaman aldı. Batarya, alıcı, mikrofon ve kaydedicinin çalışması fiziki şartlara göre değişiyordu. Örneğin batarya aniden boşalıyordu. Monte etmekte sorundu ve yaratıcılık istiyordu. Yerleştirme zamanını kısaltmak için dinleme cihazı portatif hale getirildi. Ama gene de saç teli genişliğinde iki telin duvardaki yarığa montesi gerekiyordu.

1960'larda Amerikalı diplomatlar pek çok ülkede şüpheli hale gelince binalara girmek de sorunlu hale geldi. Sovyet diplomatlarının kaldığı otellerde civar odalara yerleşerek dinlemeler yapılmaya çalışıldı. Kazımalar, çöküntüler, döküntüler, delikler, kokular, kırılmalar, bıçkı tozları, boya rengi farklılıkları, ıslak cila, mobilya düzeninin değişmesi, kapı açıklıkları, halıdaki ayak izleri ya da unutulmuş aletler gibi emareler dinleme operasyonunu ele verebilirdi. İşler yarı yarıya başarılı idi. 1970'lerde dinleme teknisyenleri sahada, bilim adamları ise laboratuarda idi. Uzak mesafelerden uzun süre yayın yapan, minyatür vericiler henüz hayaldi ve olanların gizlenmesi hala teknisyenin yaratıcılığa kalmıştı. Saatler ve sigara çakmakları gizleme için en uygun yerler olarak görülüyordu. Otelinizdeki hizmetçiler bir hediye bırakarak ya da masa lambanızı değiştirerek aletleri getirmiş ya da değiştirmiş olabilirdi.

Aletin üretilmesi ve gizlemenin nasıl yapılacağı laboratuarda çalışanların yaratıcılığına bağlı idi. Sistem gittikçe küçülüyordu; mikrofon, aktarıcı, alıcı düğmesi, bataryalar ve antenin tamamı 15 cm² büyüklüğüne inmişti. Aktarıcı modelleri 1960'ların ortasından itibaren tespit edilmeyi önlemek için sinyal maskeleyen sistemleri kullanmaya başlamıştı. Rus dinleme sistemlerinde aktarıcılar iki ayrı yayın yapıyordu; ilkinde beyaz gürültü sanki bir telsiz taraması ses vardı, ikincisinin de ise bir ek taşıyıcıdan gizli mesaj aktarılıyordu. Bu gizli taşıyıcılar için bulunan bir formül boş bir su kabına konmuş bir cam parçası idi. Su tamamen boşalmadan içinde bir cam olduğu anlaşılıyordu. Bu ek taşıyıcı ile mesajlar bir dinleme postasına gönderiliyor, orada şifreleniyor ve maskeleniyordu. Bir keresinde bir elçiliğin bahçesindeki ağaca kurşun büyüklüğünde bir verici yerleştirilmişti. Ancak, bataryası bir gün için yeterli olabiliyordu. Bu kurşunu atmak için uygun silah üretildi ve atma esnasında etrafta yüksek sesli spor motorlar gürültü yaptı. Başka bir keresinde ise Asyalı bir liderin yanında ayırmadığı kedisi için bir düzenek hazırlandı³.

Espiyonaj için teknik hizmetler..

İstihbarat teşkilatının teknik hizmetler bölümü temel olarak sahte isimler için pasaport ve kimlik dokümanları hazırlar, propaganda broşürleri çoğaltır, gizli mikrofon ve kamera yerleştirir, casusluk malzemelerinin mobilya çanta ya da kumaş içine gizlenmesini sağlar⁴.

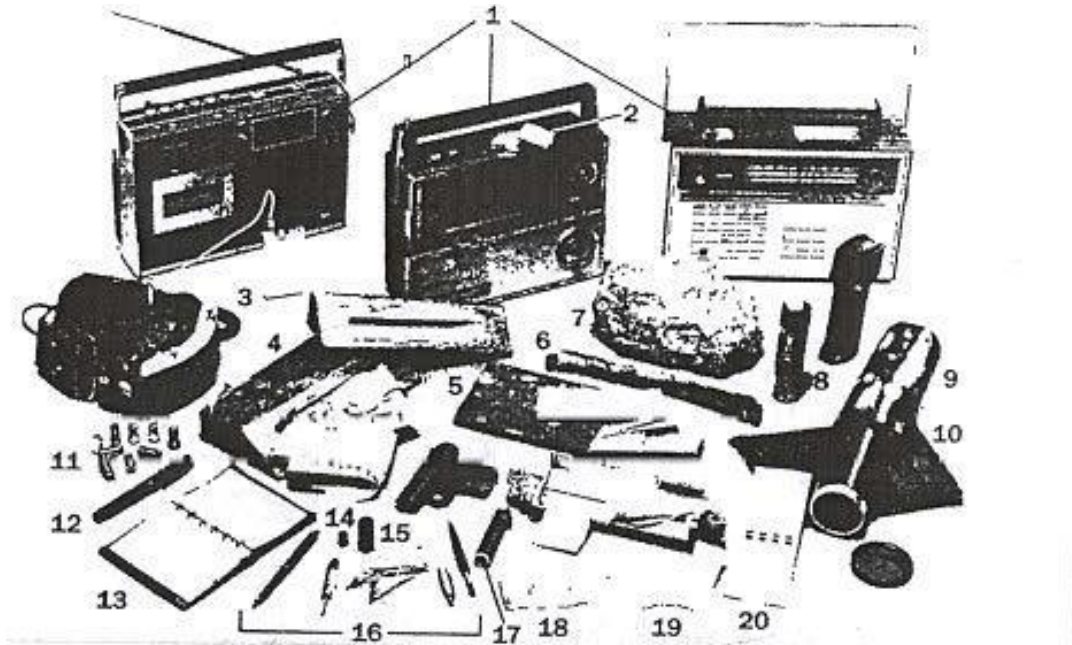
³ Robert Wallace, Keith Melton, *Spycraft The Secret History of The CIA's Spys, From Communism to Al-Qaeda*, A Plume Book, (London, 2009), 202.

⁴ H.Keith Mellon, Robert Wallace, *The Official C.I.A. Manual of Trickery and Deception*, Harper, (2010), 3.

CIA'nın kullandığı casusluk malzemeleri ve kabiliyetleri arasında şunları sayılabilir (Resim 1);

- Gizli yazı yazma malzemeleri,
- Gizlenme yerleri,
- Tek kullanımlık yastık,
- Minyatür kameralar,
- Işık metreler,
- Maskeler,
- Gözetleme tespit alıcıları,
- Ticari kameralar,
- Kamera kışkaçları,
- Güvenlik kartı kopyaları,
- Gizli konteynırlar,
- Kısa menzil ajan haberleşme sistemi,
- Ticari kısa dalga telsiz,
- İntihar hâpı (L-pill),
- Sahte oyuncak kutuları,
- Özel düşük ışıklı film.

Resim 1: Espiyonaj İçin Kullanılan Teknik Malzemeler

Kaynak: Robert Wallace, Keith Melton, *Spycraft The Secret History of The CIA's Spys, From Communism to Al-Qaeda*, A Plume Book, (London, 2009), 136-137.

1950'lerin başında CIA teknik servisi kimyacıları, ajanların gizli mesajları için özel bir mürekkep ile görünmeyen (gizli) yazma tekniğini geliştirdiler. Bu mürekkep aspirin gibi kutuda taşınmıyor ve gerektiğinde suda çözülürken mürekkep gibi kullanılıyordu. 1960'larda

Küba lideri Castro'ya suikast için hazırlanan halojenik sprey ve purolar, zehirli botlar ve kalemler, patlayan deniz kabukları da teknik servisin icadıydı.

CIA Teknik Hizmetler Bürosu (OTS) içinde eksantrik icatçılar yanında büyük bir teknisyen, mühendis, bilim insanı, casusluk uzmanları, sanatçılar ve sosyal bilimciler ordusu dünyanın her yerine dağılmış olarak çalışmakta ve karşılıklı operasyonel eğitimden geçmekte idiler. Servis içinde çalışan bilim insanları ve mühendisler sık sık imkânsız başarılar zorluğu ile karşılaşır. Ajanlar ve teknik operasyonlar birimi birbirlerine karşılıklı olarak bilgi sağlarlar ve işlerinin başarılı olmasına yardım ederler. OTS'nin beş ana unsuru bulunmakta idi⁵;

- Örtülü Haberleşme; ajanlar ve vaka memurları arasında örtülü ve gizli haberleşme sağlamak ile görevlidir. Gizli yazımlar, kısa menzil telsiz, minyatür kameralar, özel filmler, yüksek frekanslı yayınlar, uydu haberleşmesi ve mikro-nokta gibi sistemleri kullanırlar.

- Mobil Ekipler; işitsel böcekler, telefon dinlemeleri ve görsel izleme sistemlerinden sorumludurlar. Burada çalışanlar zamanlarının yarısını bir ülkeden diğerine verilen görevler için yollarda geçirirler.

- Özel Görevler; yarı-askeri operasyonları teknik ve yumuşak bilimsel kabiliyetler ile desteklerler. İzleme aletleri ve sensörler üretir, silah eğitimi ve analizi yapar, yabancı espionaj aletlerini analiz eder, operasyonla ilgili psikolojik değerlendirmeler yapar ve özel kullanım için (şarj) bataryaları üretirler.

- Kamuflaj ve Sahte Evrak; sahte seyahat evrakları düzenlemek gibi işleri yaparlar.

- Gizleme ve Elektronik Üretim Laboratuvarları; Güney Amerika, Avrupa ve Asya'daki bölge üslerinde saha çalışması yaparlar.

Teknik hizmetlerin yaptıkları sadece günlük operasyonel işlere çözüm bulmakla sınırlı değildir. Uzun vadeli projeler de vardır. Örneğin 1953'de başlayan ve 20 yıl süren MKULTRA programının 149 alt projesi vardı. Programın amacı uyuşturucu ve alkolün insan davranışları üzerine etkisi üzerinden insan davranışlarının manipüle edilmesi idi. Bu diğer adı ile 'beyin kontrolü' çalışmaları olarak biliniyordu.

Ajan kimdir, nasıl olmalıdır?

Ajanlar; genel merkez, tali merkez, gizli yerler, kanallar (gizli geçiş bölgeleri) ve okullardan oluşan bir teşkilat zinciri içerisinde çalışırlar. İstihbarat servisleri tarafından genel olarak ajanlar dört ayrı sınıfta değerlendirilmektedir⁶;

(1) Resmi ajanlar (Resmi bir vazife ile başka bir ülkede o devletin izni ile bulunan ajanlar),

(2) Milli ajanlar (Milli duygu ve yurt sevgisi ile kendiliğinden ajanlık yapanlar),

(3) Adi ajanlar (Para hırsı, kariyer, kin ve garez, macera veya korku gibi nedenler ile ajanlığa itilenler),

(4) Profesyonel ajanlar (Ajanlığı meslek, sanat ve geçim aracı olarak seçenler).

Resmi ajanlar dış ülkelerdeki elçiliklerde çalışan; kültürel, zirai veya diğer tip atışe rolündeki kişiler olup, diplomatik dokunulmazlıkları vardır⁷. Resmi olmayan ajanlar ise casusluk sisteminin bel kemiğidir. Diplomatik dokunulmazlıkları ve kendilerine sağlanmış koruma imkânları yoktur. Ele geçirildiklerinde bağlantıları inkâr edilir. Bu tür ajanların temin

⁵ Wallace, Melton, ibid, (2009), xix.

⁶ Sait Yılmaz, *Temel İstihbarat Toplama-Analiz-Operasyonlar*, Kripto Yayınları, (Ankara, 2018), 245.

⁷ George Friedman, *The Importance Of the Plame Affair*, Stratfor: Geopolitical Strategic Report, (Oct 17, 2005).

edilişinde farklı yöntemler izlenir. Genel olarak erken yaşlarda işe alınır ve verilecek role göre eğitilir. İstihbarat işi bir yandan ajan kullanmak diğer yandan karşı tarafın ajanlarını elimine etmektir.

“Muhbir”, sokaklarda bize bilgi getirmek için para karşılığı çalışan düşük seviyeli insan istihbaratı vasıtasıdır. Bunlar taktik ve operasyonel maksatlar için daha çok yerelde işe alınan kişilerdir.

Muhbir dışındaki diğer insan istihbaratı vasıtası “kaynak” olarak adlandırılır. Kaynak, muhbirden daha önemlidir; iyi eğitilmiş, iyi yerleştirilmiş ve çok daha kabiliyetlidir. Kaynak da yabancı ülke vatandaşı olabilir ve taktik seviyede de kullanılabilir. İstihbarat maksatları için istihbarat sorgulamalarında da yararlanılır. Amerikan ve Rus istihbaratı kaynak temellidir. Ancak, bazen hedef ülkede tüm hükümet yanlısı içinde olabileceğinden kullanılan kaynak da yanlısı bilgi getirebilir.

Diğer bir insan istihbarat vasıtası “kontrollü eleman”dır. Kontrollü eleman, istihbarat işlerine gönüllü olarak katılır, bilgi sağlamakla birlikte amacımızı bilmeyebilir⁸.

Ülke istihbaratının yetiştirdiği, diplomalı insan istihbaratı kaynakları bunların dışındadır. Sadece bu kişiler insan istihbaratı operasyonları yapmaya yetkilidirler ve istihbarat toplama tekniklerini kullanırlar.

İnsan faktörü gizli operasyonların en önemli parçasını oluşturur hatta teknolojiden bile önce gelir. Bir istihbarat görevlisi yeni aldığı elbisenin aslında nano kumaştan yapıldığını ve dokusuna dışarıdan belli olmayacak şekilde yabancı istihbarat servisi tarafından bir izleme cihazı yerleştirildiğini bilemeyebilir. Bir istihbarat görevlisinin mesleki zorluklarından birisi de tamamlanmamış işlerle yaşamak zorunda kalmaktır. Eğer bir operasyon görevlisi kendi bilgi eksikliğini bilmiyorsa doldurulacak boşlukları da öngöremez. Bir operasyon görevlisinden bulunması gereken özellikler⁹; orta derecede dışa dönük, keskin bir analitik zekâyâ sahip, riskleri göze almakta dengeli, komuta zincirine saygı duyan bir ajan olmak. Operasyonel görevlere yatkınlık hem genetik hem de çevresel faktörlerin sonucudur. Genetik tesadüfidir ama diğer taraf eğitim ve deneyimle geliştirilir. Teşkilata katılmadan önce zorlu ve zaman zaman da tehlikeli işler yürütmüş, kendilerini değişik ortamlarda ve koşullarda denemiş kişiler daha başarılı olabilir. Bu kişiler zaman içinde çeşitli hatalar da yapmış, kendilerini keşfetmiş ve geliştirmişlerdir.

İster operasyon, ister analiz alanında çalışsınlar en iyi istihbarat görevlileri, devlet görevine girmeden önceki yaşamları sırasında çok çeşitli konularda ve kendilerini geliştirmelerine yardım eden deneyimler kazanmış olan kişiler arasından çıkar. Bu tür görevliler, başka insanlara karşı daha açık fikirli ve daha yüksek bir empati düzeyine sahip olurlar. Meselelere farklı bakış açılarından yaklaşabildikleri için, değişik özelliklerde insanlar ile temas kurabilirler. Ayrıca bu görevliler, mevcut statükonun farkına varabilir, hatta onu sorgulayabilir ve karşı çıkabilirler. Kültürel ve jeopolitik konulardaki üstün algılamaları, kendi hayat deneyimlerinden ve kendilerini iyi tanımalarından kaynaklanır. Empatik sezgiye ya da derin bir istihbarat anlayışına sahip olmayan haber toplayıcıların ve analiz uzmanlarının çok hatalı kararlara varmaları, yürüttükleri operasyonları ellerine yüzlerine bulaştırmaları ve felakete sonuçlanan siyasi kararlara neden olmaları her an mümkündür. Bunun aksine, insan istihbaratı (humint) faaliyetleri kapsamında yerel normların iyi bir şekilde kavranması ve

⁸ U.S. Department of Defense, Joint Staff, Joint Publication 1-02, *DoD Dictionary of Military and Associated Terms*, Joint Publication 1-2, (Washington DC, 2009), 91.

⁹ Henry A. Crumpton, *The Art of Intelligence: Lessons from a Life in the CIA's Clandestine Service*, Penguin Books, (2013), 48.

yerel partnerler ile ortak siyasi amaçlar oluşturmaya gayret edilmesi ile riskler azaltılır, kazançlar artırılır.

Terörle mücadele görevindeki Batılı ajanlar son 20 yılda Mi-17 helikopterlerine, Predator insansız hava araçlarına, M4 tüfeklerine, Glock 19 model tabancalara, seramik kaplı zırhlara, aşılara, yalan makinelerine, gizlenme araçlarına ve maskelere aşına oldular. Bugünün ajanları teknoloji ile barışık olmaktan öte daha üstün teknolojiyi kullanabilmelidir. İstihbarat teşkillerinun uygun ajan bulmada her zaman en büyük sorunu gidilen ülkenin dilini bilen eleman olmuştur. Örneğinin çevrilen pek çok James Bond filmine rağmen, CIA, bütün Soğuk Savaş boyunca Kremlin'in içine tek bir casus dahi sokamadı¹⁰. are olarak, yerli işbirlikçi bulmak ya da müttefik ülkenin istihbaratına bağımlı kalmak yolları seçilmiştir. Bu durum bazen İran örneğinin olduğu gibi pahalıya mal olmuştur. CIA, Afganistan'da casusu olmadığı için büyük ölçüde Pakistan istihbaratına bağımlı kaldı. Aralık 2009'da El Kaide tarafından altı CIA ajanı ve bir Ürdünlü işbirlikçisi Afganistan Khost'ta öldürüldü. Bu olay CIA'nın Pakistan istihbaratına çok bağımlı olmasının bir sonucu idi. Ajan temini, istihbarat teşkilleri için gittikçe daha önemli gelmektedir.

Ajan temini..

Espiyonaj sistemini besleyen unsur, yeni ajanların bulunması yani humint kaynaklarının angajesidir. Araştırılması yapılmış yeni kaynaklar sisteme eklenmediğı ve eski kaynaklar sistemdeki bilgi akışını tıkadığı sürece espionajın kalbi daha yavaş atacak ve tüm istihbarat yapısı bundan zarar görecektir. İstihbarat teşkilatı bu yüzden teknolojiye, analize, yönetim araçlarına ve sonu gelmez yeniden yapılanma çalışmalarına daha fazla yönelecektir. Kaliteli istihbarat üretilmedike devletin karar verici ve planlamacılarına yeterli hizmet sağlanmamış olacaktır. 11 Eylül 2001 öncesi CIA, yeni işe alacağı kişileri kendine özgü geçmiş olan ve (boş ve temiz sayfa) fazla hayat tecrübesi olmayan kişilerden seçiyordu¹¹. Yeni ajanlar eğitim için iftliğeye götürülür ve burada şifreli mesajlar, sabit draplar, takip ve kontr-takip konularındaki eğitim yanında yaya ve araçla takip uygulamaları yapılır. Bir ajanı işe almanın ve kullanmanın beş genel kategorisi şunlardır¹²;

- (1) Değerlendirme,
- (2) Örtü ve sahte kimlik (yeni bir yaşam biçimi görüntüsü),
- (3) Eğitim (kılık değıştirme, casusluk taktikleri ve malzemelerinin kullanımı vb.),
- (4) Gizli takip,
- (5) Örtülü haberleşme.

Ajanlar temin edilme yöntemlerine göre üç ana grupta toplanmaktadır; profesyoneller, satınalınabilir aydınlar ve sempatizanlar. Profesyoneller, yurtiçinden ya da yurtdışında yaşayanlar arasından seçilir ve bilahare kendi ülkelerinde özel eğitime tabi tutulur. Satınalınabilir aydınlar, ulus-devlet yapısı sancılı olan toplumlarda en çok rastlanılan metadırlar, borsa değerleri vardır; özellikle medyada, bürokraside ve siyaset sahnesinde boy gösterirler. "Sempatizanlar" ise hedef ülkelere yoğun biçimde yönlendirilen kültürel emperyalizmin kesintisiz silahı olan kitle iletişim, eğlence ve eğitim araçlarından (sinema, müzik, moda, internet, televizyon vb.) olumsuz biçimde etkilenen tüketicilerdir. Etki ajanları, her üç kategoride de özellikle kendi ülkesine ve toplumuna aidiyet duygusu zayıf, parasal ve siyasal güç için her türlü ilişkiye girme eğilimli, ulusal bilinci gelişmemiş, tercihen de etnik veya dinsel özürlü azınlık arasından seçilirler.

¹⁰ Richard L. Russell, *Spies Like Them*, (September 1, 2004).

¹¹ Crumpton, *ibid*, (2013), 107.

¹² Wallace, Melton, *ibid*, (2009), 363.

Eleman angaje eden bir istihbarat görevlisi önce kendini tanımalıdır. Kendinizi bir referans noktası olarak kullanamıyorsanız başkaları hakkında yapacağınız tüm değerlendirmeler ve varacağınız kararlar hatalı olacaktır. Klasik eleman angaje sanatı; para, ideoloji, zorunluluk, ego ve intikam duygusu gibi özelliklerin istismarını gerektirir. Angaje çarkı sürekli dönen bir çarktır, eleman temini hiçbir zaman durağan değildir. Bir operasyon görevlisinin, angaje etmek üzere yaklaştığı şahsın işe yarar olup olmadığını anlamak ve bu şahısla ilişkilerini geliştirebilmek için her fırsatı değerlendirmesi gerekir.

Ajan temini kadar onların yönetimi de önemlidir. Bazı görevliler teminde, bazıları yönetmekte iyidir. İdeal olan her ikisini de yapabilenler hatta diğer operasyon görevlilerine rehberlik ve liderlik edenlerdir. Gerek operasyon görevlisi gerekse ajan sürekli birbirini kollarlar ve karşılıklı olarak birbirlerinin imkân ve kabiliyetleri ile niyetlerini anlamaya çalışırlar. Operasyon görevlisi, bazen angaje işlemi ve bunun sonucunda üretilecek istihbaratın hiçbir zaman istenen sonucu vermeyeceğini hatta mümkün olmayacağını bilir. Yalnızca birilerinin, elde edilen anlık görüntüleri fark ederek bunlara değer vermesini umut eder. Ayrıca, ajanın hayatta kalabilmesini, daha iyi bir konuma gelmesini ve bu sayede ajan ile birlikte operasyonel ve siyasi alandaki yöneticilerinin çalışmalarına daha fazla katkıda bulunabilmeyi hedefler.

Casusluk sanatı..

İstihbarat işinde, sorulan sorulara ancak kısmen cevaplar bulunabilir ve sık sık bulanık sonuçlara ulaşılır. Gizli bilgi pek çok kaynaktan gelebilir ve birçok teknik kullanılarak toplanabilir. En çok popüler olanı casusluk yani insan istihbaratı olmakla birlikte, gizli bilgilerin toplanması daha çok bağımsız teknolojik alıcılar ile yapılmaktadır. Sıklıkla, gizli bilgiler, bağımsız insan kaynakları tarafından süper teknolojik alıcılar kullanılarak bulunmakta veya toplanmaktadır. Bu kapsamda, rakibin kullandığı teknolojinin öğrenilmesine ve şifre çözmeye önem verilmektedir. Gizli bilgi çalınabilir, elektronik olarak yüklenebilir, kopya edilebilir veya birisi verebilir. Ajanlar devlet istihbaratından ya da karşı taraftan muhbir kullanılarak temin edilebilir. Bunların dışında para, macera, seks, şantaj karşılığı ya da işlemiş olduğu bir suçun cezasına karşılık gibi pek çok nedenle istihbarat amaçlı kullanılacak kişi bulunabilir.

İstihbarat servislerinin bilgi temin etmek için (servis dışından) kullandığı kişiler aşağıdaki şekilde tasnif edilebilir¹³;

- Çeşitli resmi görevlerde bulunanlar, temsilciliklerde ve ülke dışındaki kuruluşlarda çalışanlar, işçiler, iş adamları.
- Siyasal ve kişisel hırs içinde olanlar, maddi sıkıntı çekenler veya zengin olmak isteyenler.
- Uyuşturucu, seks, alkol vb. zafiyeti olanlar.
- Milli ve manevi değerleri zayıf olanlar.
- İşledikleri hata veya suçlar nedeniyle devlet hizmetlerinden çıkarılanlar.

Casusluk her zaman hileli ve kurnazlık isteyen bir iştir. İyi bir hikâyenin içine gizlenmeniz gerekir. Amerikalılar iş adamı kılığını ve şirket ilişkileri üzerinden saklanmayı çok sever ama bunu Çin ve İran erken fark etti. Nitekim 2008'de CIA'nın sahte bir şirket web sayfası üzerinden İran'da kurduğu ajan son adamına kadar yakalandı. Hizbullah, 2011 yılında CIA adına çalışan bir düzine Lübnanlıyı yakaladı. CIA, Lübnanlı ajanlarını toplantıya

¹³ Yılmaz, ibid, (2018), 254.

çağırarak için cep telefonundan PİZZA kodunu kullanıyor ve Beyrut'taki Pizza Hut'ta buluşuyorlardı¹⁴.

Hikayeniz kadar espionaj da 'sahne yönetimi' de önemlidir. Ajan operasyonları için sahne yönetimi teknikleri, illüzyon yaratılması gibi işler de teknik hizmetlerin marifetidir. Örneğin yabancı bir ülkede ajanların gizli haberleşmesinin örtülmesi için çevrede havlayan bir köpek sağlanmasından, bir otel odasına hazırlanacak düzenek için hizmetçi ve diğer ekibin eğitilmesine kadar birçok iş onların alanına girer. CIA'da pek çok sahne yönetimi Hollywood ile işbirliği yaptırmıştır. Aldatma ve gizleme işleri için peruklar, takma bıyıklar, tabletler, pudralar, sihirli bozuk paralar kullanılabilir. Ülkeden adam kaçırmak ve kimlik saklamak için farklı teknikler kullanılır.

Ülkelerin casusluk işleri hangi bilginin peşinde olduklarına göre şekillenir. Sovyetlerin en başarılı espionaj faaliyeti atom bombasının geliştirilmesinde kurdukları casus ağı ile gerçekleşti¹⁵. Batılılar gazeteci, arkeolog, çevreci, aktivist gibi roller ile sivil toplum örgütü veya NGO gibi yapılar üzerinden kendilerine meşruiyet görüntüsü sağlarlar. Rus ajanı Anna Chapman, 2015'de Manhattan'da emlakçı rolü oynuyordu. Çin casuslar uzun süre Avrupa'ya gelen sirk çalışanları içine saklandılar. Çin son 20 yılda endüstriyel espionaja odaklandı ve bu faaliyetlerin ekonomik başarısında önemli bir rolü var.

CIA ve espionaj..

Yabancı ülkedeki bir CIA istasyonunda bir istasyon şefi, onun etrafındaki ajan ağı ve angaje olmayı bekleyen diğer ülke (sadece o ülkeden değil) vatandaşı ajan adayları bulunur. Bu istasyon, finanse edilen bazı programlar dâhilinde çalışmaktadır. Ajan angaje olaylarında maske, büyük emek ister ve görüşmeler gece yapılır. Angaje işi adayları mimleme, değerlendirme, yanaşma, ilişkiyi olgunlaştırma ve angaje etme gibi aşamalardan geçer. Ajana güvenilir ve değerli bir kaynak olarak kendini kabul ettirmesi halinde ABD'de yeniden iskan edileceği sözü verilir. Bazı adaylar konuyu eşine açar ve bazen ailesinin de ikna edilmesi gerekir. Adaylar, telefon ile aranmaz, uzak ve ıssız yerlerde buluşulur, takip edilmediğinizden (takip-tespit uygulaması ile) emin olunmalıdır. Kurumsal olarak istihbarat nüfuz etme ihtimali düşük ajanların temas ettiği kişilerden sızdırdığı bilgiler orta düzeyde istihbarat doğurur. Yeni alınan ajana eğitim esnasında sadakat duygusu aşılanır ve deneme görevleri verilir. Tıbbi malzeme bulmak ya da kadın zafiyeti olanlara para vermek en kolay ajan edinme taktikleridir. Bazı ajanlar ideolojik olarak bulunduğu ülkeye karşı olduğu için gönüllü olmuştur. Birçok ajan ücra yerlerde öldürülür ve hesabına çalıştığı servisin çok sonra haberi olur. Ajanların kaderi budur. Ajanlar ile ilişki kardeşçe bir sevgi ile ölümcül bir öfke arasında değişir.

CIA, adam devşirmek için çok farklı yöntemler kullanılır. Amerikalılar son yıllarda sözde geleceğin liderleri yetiştirmek adına Stanford Üniversitesi gibi CIA uzantısı kurumlara seçilmiş ülkelerden öğrenci topluyorlar. Fulbright başta olmak üzere ABD ve Avrupa'daki pek çok vâkıfın size sağladığı bursların arkasında geleceğin ajan adaylarının belirlenmesi hatta temas edilmesi vardır. Bu kişiler ülkenizde gelecekte CIA tarafından bir yere getirilecek ve örtülü olarak kullanılacak parlak gazeteciler, devlet adamları, siyasetçi vb. olacaklardır. Öte yandan ülke içinde seçilmiş etnik ve dini grupları platform olarak kullanarak da örtü sorunu halledilir. Sivil toplum örgütleri, NGO'lar vasıtası ile kurulan ağlar renkli devrimlerin habercisidir.

ABD liderleri her zaman yabancı ülke liderlerinin izledikleri politika yanında, kişilikleri ve karakter yapıları hakkında doymak bilmez bilgi ihtiyacı içinde olmuşlardır. Bu yüzden, CIA biyografik istihbarat büyük çaba harcar. Yabancı liderler, elçiliklerine yakın

¹⁴ John R. Schindler, *The Counterintelligence Imperative*, U.S. Naval War College, (November 29, 2011).

¹⁵ Jacob Heilbrunn, *Spies Among Us*, (June 29, 2010).

büyük ve ihtişamlı otel sütlerinden hoşlanır ve protokol alanında beklentileri yüksektir. CIA, bu tür otellerde karargâh kurmuş, yapılacak faaliyetler tercüme, analiz ve lojistik destek olarak rutin hale gelmiştir. Hedefin kalacağı odaya yerleştirilen uzaktan komutalı cihaz dinleme merkezi ile irtibatlıdır. Liderler konuşmayı sever, otele gelen misafirleri ile de bol bol konuşur. Bu konuşmalar en azından liderin kişiliği ile ilgili önemli ipuçları sağlar. Alınan önemli siyasi bilgiler ilgili ülkelerdeki CIA istasyonları vasıtası ile teyit edilir hatta müttetik istihbarat servisine satılır.

Çin'in espionaj anlayışı..

Çin istihbaratı uzun bir zamandır gizemini koruyor ve ABD-Rus istihbarat çekişmesinde aşına olduğumuzdan farklı bir istihbarat kültürüne sahip olduklarını biliyoruz¹⁶. Çin hükümeti ve vatandaşları istihbarat olarak nitelenecek pek çok faaliyete girişebilir. Bu faaliyetler internette entelektüel mülkiyet haklarının çalınmasından yurt dışına gönderilen öğrencilere eleman temini görevleri verilmesine kadar geniş bir kapsamdadır. Amerikalılar tarafından bugüne kadar yakalanan dört Çin casusu; Çinlilerin hala eski tip espionaj usullerini kullandıklarını göstermektedir. Bu casuslar¹⁷; Larry Wu-Tai Chin (1985), Kuo Tai-Shen (2008), Glenn Duffie Shriver (2010) ve Candace Claiborne (2017) idi.

- Larry Wu-Tai Chin, ABD'nin Nanking'deki misyonu içinde tercüman olarak çalışıyordu ve 1985'de tutuklanana kadar yaklaşık 40 yıl Çinlilere rapor verdiği ortaya çıktı. Chin, doküman vereceği zaman Hong Kong'daki bir adrese mektup yazıyor, buluşma saatini Kanada saatine göre bildiriyor ve dokümanları bir kuryeye teslim ediyordu.

- ABD'ye yerleşmiş ve vatandaşı olan Kuo Tai-Shen, Louisina'lı bir mobilyacıydı. 1990'larda Çin'e yaptığı bir gezi sırasında devşirildi ve Savunma Bakanlığı'ndan James Fondren ve Gregg Bergersen'i casusluğa ikna etti. Bu kişiler ABD'nin özellikle Tayvan'a silah satışı ile ilgili bilgiler aktardılar. Çin askeri istihbaratı Kuo ile Çin'e geldiğinde görüşüyor, kurye sağlıyor, ayrıca e-mail ile de haberleşiyorlardı.

- Glenn Duffie Shriver ise Çin'de üniversite bitirmiş ve Çin istihbaratı (MSS) tarafından ABD-Çin ilişkileri ile ilgili yazdığı bir makale dikkate alınarak seçilmişti. Shriver'in vazifesi ABD istihbarat teşkillerine sızdırmaktı. Çinlilerle, Çin dışında asla buluşmadı ve e-mail dışında bir haberleşme vasıtası da kullanmadı.

- Candace Claiborne isimli Dışişleri Bakanlığı çalışanı 29 Mart 2017'de MSS ile ilişki kurmakla suçlandı. Claiborne, 2007'de Buenos Aires'de edinilmişti. Onunla temas edenler iş adamı rolündeydi ve görevleri ajan temini idi. Claiborne, paradan çok hediyelerden hoşlanıyordu ve görevi ABD-Çin Stratejik ve Ekonomik Diyalogu ile ilgili içerideki gelişmeleri takip etmektir. ABD'nin 'Yen' kuruna müdahalelerini izliyordu.

Görüldüğü gibi Çin istihbaratı, ajanı ülke içinde elde ediyor ama dışında kullanıyor. Özellikle Çin'e gidip gelen başka bir ülke vatandaşı Çin kökenliler seçiliyor. Bununla beraber, bu yöntemler geçmiş 40 yılın Çin'i için geçerli idi. Bugünün Çin'i iş dünyasına küresel erişim peşinde ve özellikle internet üzerinden ekonomik espionaj, ana faaliyet sahasıdır. Çin istihbaratı örtülü operasyonlar, bilimsel istihbarat, Çinlilerin ülke dışında takibi ve diğer istihbarat işlevlerinde kendi çoklu profesyonel sistemlerine sahiptir. Bunların önemli bir kısmı henüz tam olarak anlaşılammıştır.

Espionaj olayları uzun süre izlenir. Eğer bir ajan yakalanmıyorsa şüphelenmek gerekir çünkü içine girdiği paranoya onu çifte ajan olmaya itebilir. Bu yüzden sık sık

¹⁶ Çin istihbaratı ile ilgili olarak bakınız; Sait Yılmaz, *Çin İstihbaratı*, Sait Yılmaz (Edt.), İstihbarat Dünyası, Kripto Yayınları, (Ankara, 2013).

¹⁷ Peter Mattis, *China's Old-School Spies*, Jamestown Foundation, (July 9, 2016).

merkezden yapılacak ziyaretlerle izlenmelidir. Espiyonaj ortaya çıktığında ise misillemeler söz konusudur. Örneğin Batılılar Çin'e yönelik espionaj faaliyetlerinde Avustralyalı Rio Tinto adlı madencilik firmasını kullanıyordu. MSS, 2009'da bunları kovunca CIA, Glenn Duffie Shriver vakası ile karşılık verdi.

11 Eylül 2015'de tutuklanan diğer Amerikalı (Tayvan kökenli) Deniz Piyade Yarbayı Edward Lin ise Tayvan veya Çin adına istihbarat yapıyordu ama iki ülke de bunu reddetti. Klasik espionajda, bilgiye sızacak doğru insan seçilir ve zafiyetleri istismar edilerek, ajan haline getirilir. Lin vakasında klasik espionaj metodu olan seks tuzağı ve sahte bayrak kullanıldı.

Çin dış ajan teminini MSS içindeki Şanghay Devlet Güvenlik Bürosu içindeki küçük bir grup yürütmektedir¹⁸. Şanghay; üniversiteleri, düşünce merkezleri, iş dünyası ve modern alt yapısı ile MSS'in yabancı eleman temini için ideal yeridir¹⁹. 2010 sonrası Amerika'da yakalanan Çinli ajanların Şangay Sosyal Bilimleri Akademisi tarafından edinildiği ortaya çıktı. **Türkiye'den de son yıllarda Çin üniversitelerine, özellikle Şanghay'a bir trafik olduğunu hatırlatalım.** Şanghay Jiaotong Üniversitesi, siber ortamda askeri bilgi espionajı ile meşhurdur.

Mossad'ın en iyi ajanları..

İsrail'in ünlü casusları içinde en önde geleni olan, siyah derili ve çok iyi Arapça konuşan, Eli Cohen, Mısır'da doğdu. Suriyeli bir Yahudi aileden gelen Cohen, 1960'da İsrail istihbaratına girdi ve önce Arjantin'de Suriyeli bir işadamı kılığında faaliyet gösterdi. 1962'de Şam'a dönerek Suriye iş dünyasında önemli bir yer edindi ve Savunma Bakanı'na yardımcılık edecek kadar yakınlaştı. Golan tepelerindeki Suriye askeri tertiplenmesi ile ilgili verdiği bilgiler Altı Gün Savaşları'nda İsrail'in çok işine yaradı. 1965 yılında Suriye istihbaratı tarafından fark edilerek, halk önünde linç edildi.

Cohen'den sonra gelen Eşref Merwan, ölüme giderken İsrail onu görmezden geldi. Sebebi aynı zamanda Suudlara da çalışmıştı. Eşref Merwan'ın Mısır'da Cemal Nasır'ın damadı idi ve Nasır'ın halefi olan Enver Sedat'a danışman olmuştu. 1970'de Londra'da iken İsrail büyükelçiliğine başvurarak gönüllü ajan olmak istemişti. Kod ismi 'Melek (Angel)' idi ve yakın zamanda hikâyesi kitap²⁰ olarak yayınlandı. Merwan, Süveyş Kanalı'na saldırmak isteyen İsrail'e Mısır'ın savaş planlarını verdi. Bununla kalmadı, Enver Sedat'ın Sovyetlerle yaptığı görüşmelerin tutanaklarını ve Kahire'ye gelen Sovyet silahlarının listesini de verdi. İsrail'in merak ettiği Sedat'ın İsrail'e saldırma niyeti idi ve bunu göze alamayacağını düşünüyorlardı. Hâlbuki Melek, 1972'de Sedat'ın saldırmaktan başka seçeneğinin olmadığını çünkü İsrail'in ona diplomasi alanında yapacak bir şey bırakmadığını aylar önce söylemişti²¹.

Ağustos 1972'de Sedat, Kral Faysal'a savaş planını açıklamak için Riyad'a gittiğinde görüşme odasındaki üçüncü kişi Mervan'dı. Faysal, Sedat'a eğer ABD İsrail'i desteklerse petrol ambargosu uygulayacağını sözünü vermişti. 6 Ekim 1973'deki Mısır'ın saldırısı İsrail kadar ABD için de sürpriz oldu. Bir gün öncesinde Melek, Londra'da saldırının ertesi gün başlayacağını tekrar haber verdi ve böylece İsrail en azından Golan Tepelerini kurtardı.

Peki, Nasır'ın damadı olan biri niye Mossad casusu olmaya seçmişti. İlk neden para olabilir, İsrail ona milyonlarca dolar vermişti. Ama diğer önemli neden ego, dünyanın en büyük oyununda ana aktör olmak, heyecan duymak istiyordu. Ancak, İsrail istihbaratı para akışı üzerinden çalışır ve Suudların kendilerinden önce ona para ödemeye başladıklarını

¹⁸ Peter Mattis, *This Is How Chinese Spying Inside the U.S. Government Really Works*, (June 11, 2017).

¹⁹ Peter Mattis, *Everything We Know about China's Secretive State Security Bureau*, (July 9, 2017).

²⁰ Uri Bar-Joseph, *The Angel: The Egyptian Spy Who Saved Israel*, Harper & Collins, (2016).

²¹ Bruce Riedel, *How Israel Ignored Its Most Valuable Spy*, Brookings Institution, (September 5, 2016).

banka hesaplarından tespit etti. Faysal'ın damadı Kemal Adham da kendisine para ödüyordu. İsrail, önce bunu Suud'lara karşı bir darbeye kullanmak için bir fırsat görmüştü. Ancak, Ekim 1973'den sonra casuslar savaşı ile hesaplaşma başladı. İsrail, Merwan'ı deşifre etti. 2007 yılında Merwan, Londra'daki evinin balkonundan düştü ama nasıl düştüğü bilinmiyor.

Rus İstihbaratı..

20. yüzyılda Rusya'nın siyasi tarihinde yaşanan önemli değişimler, Sovyet hâkimiyetinin tesisi, 1980'lerin sonlarından itibaren siyasi sistemin dağılması ve yeni bir sisteme (aynı zamanda rejime) geçiş Rusya istihbarat teşkilatının gelişim sürecindeki önemli kırılma noktalarıdır. Sovyet casusluk faaliyetleri, diğer ülkelerden oldukça farklı şekilde organize edildi. Bu organizasyon, Birinci Dünya Savaşı esnasında kurulmuş olan Leninist partiler içinde oluşturulmuştu. Ancak, 1950 ve 1960'larda ABD içindeki ajanların bir devrim yaratacağına olan inanç kaybolunca, Stalin bunları Komünist Partisi'nin propaganda vasıtası olarak kullanmaya devam etti. Batı için sorun, bütün Komünistler casus olmadığına göre, bunları ayırt etmek zordu ve pek çoğu ABD içinde iken anayasal haklarını da kullanmaktaydı. Üstelik Sovyetlerin bütün casusları da Komünist değildi. Sovyetler, Soğuk Savaş süresince başka ülkelerdeki Komünist partileri ve sol devrimci hareketleri destekledi.

İstihbaratçılar genellikle endişe içinde yaşarlar ve bazen bu yüzden enerjilerini boşa harcarlar. 1981'de Sovyet Politbürosu'nun kararı ile KGB ve GRU küresel bir istihbarat operasyonuna başladılar. Kod adı RYAN (Raketno-Yadernoye Napadenie) olan bu operasyon Reagan yönetimi ve NATO'nun Sovyetlere ilk nükleer bombayı atmak için bir planı olduğu varsayımına dayanıyordu. Yıllar sonra Washington'a atanan Rus büyükelçisi Anatoly Dobrynin, bu varsayımı Reagan politikasının paranoyak bir okuması olarak nitelemişti²².

1990-2000 yılları arası Rus istihbarat servisleri için adeta bir çöküş dönemi yaşadı. Sovyetler Birliği daha dağılırken Kasım 1991'de Alman Karşı-İstihbarat Direktör Yardımcısı Peter Fisch, şu notu düşmüştü; "Sovyet istihbaratının duraklama dönemi sona erdi." 1992 Baharında ise ABD, İngiliz, İskandinav ve Benelüks ülkeleri istihbaratı şu sonuca vardı; "Sovyet Birliği dağılıyorsa da, Rus istihbarat servisleri kendilerini kurtarıyorlar²³." Bu kurtulma ile paralel giden üç önemli gelişme söz konusu idi. İlki, Yeltsin'in gücü, KGB'nin takipçilerini kontrol edemeyecek kadar zayıftı. İkincisi Rus casusluğu, Sovyet döneminin aksine, askeri sınırların değil ekonomik istihbarat peşine düşmüştü. Üçüncüsü Rusya artık istihbarat alanında süper güç olacak bütçeye sahip değildi.

1994 yılında Yeltsin muhaliflerini baskı altına alınca istihbarat servislerinde sınırsız süreli atama olmayacağı politikası belirledi. Bu dönemde Batılılar, Rusların demokrasi ve kapitalizme geçişi ile sponsor rolü edinmişlerdi. Ancak, bundan üç yıl sonra durumlar değişti ve Batının gerçek niyeti anlaşılınca romantizm bitti ve yeni bir kavram ortaya çıktı; 'Rusya'yı Rusya yapmak'. Ruslar, çökuluslu bir devletin yıkıntısından tekrar çökuluslu ve büyük güç olma yoluna seçtiler.

Artık ideolojik değil jeopolitik nedenlerle büyük güç olacak yeni Rusya, güçlü bir istihbarata gene geleneksel istihbarat kültürü içinde sahip olacaktı. Ortada düşman yoktu ama pek çok ülke gibi Rusya için de istihbarat sadece gelenek değil bir politika vasıtası idi. Rus istihbarat toplama hedefi şimdi teknoloji idi ve bu iş dış istihbarata verildi. Yeltsin açıklaması bunu tamamlıyordu; "Diğer ülkelerin pazarlarına girmek sadece Ekonomi Bakanlığı'nın değil Dış İstihbarat'ın da görevidir."

²² Christopher Andrew, *The Secret World: A History of Intelligence*, Yale University Press, (New Haven and London, 2018),

²³ James Sherr, *Cultures of Spying*, (December 1, 1994).

Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte istihbarat teşkilatı KGB (Devlet Güvenlik Komitesi) içinde zorlu bir çözülme olmuştu. Ancak, yaklaşık on yıl sonra KGB'nin harabelerinin üzerinde eski KGB'ye çok benzeyen, devletin en üst kademesinin hizmetinde ve küresel operasyonlar sorumluluğu olan FSB adında bir kuruluş ortaya çıktı. 2000'li yıllarda Putin ile birlikte Rus istihbaratı yeniden örgütlendi;

- FSB (Federalnaya Sluzhba Bezopasnost: Federal Güvenlik Servisi),
- SVR (Sluzhba Vnesheny Razvedki: Dış İstihbarat Servisi),
- FSO (Federalnaya Sluzhba Okhrany: Federal Koruma Servisi),
- GRU (Glavnoye Razvedyvatelnoye Upravleniye: Ana İstihbarat Direktörlüğü, Askeri İstihbarat),
- GSUP (Glavnoye Upravleniye Spetsyalnykh Program: Özel Programlar Ana Direktörlüğü).

ABD'deki Alternatif Sağ'ın ve Avrupa'daki Yeni Sağ'ın arka planında Putin'in aktif tedbirleri var. 2004 yılında Ukrayna'daki Turuncu Devrim'den sonra Putin, Rusya'nın ABD tarafından parçalanacağını gördü. Putin, ekonomik ve coğrafi olarak Rusya için çok önemli olan Ukrayna'nın CIA destekli NGO'lar vasıtası ile rejiminin değiştirilerek Batı yanlısı bir hükümetle NATO'ya katılacağını ve Rusya'nın sürekli olarak zayıflatılmaya çalışılacağını anlamıştı²⁴. Rusya, çevresinde başlayan Renkli Devrimlere bir tepki olarak Batılı NGO'ların Rusya içi ve dışındaki düşmanca faaliyetlerine karşılık vermek istedi. Böylece yeni aktif tedbirler (Batı jargonunda örtülü operasyonlar) hazırlanmaya başladı.

ABD ve Avrupa'daki seçimlerin ve referandumların etkilenmesi için yürütülen kampanyalar bu savaşın bir parçası oldu²⁵. Putin, Avrupa'ya hükmetmek için Rus milyarder ve Oligark Konstantin Malofeev'in desteği ile beşinci kol faaliyetlerine girişti. Bu kolun ilk ayağı Doğu Ukrayna'da (Donetsk) halk hareketini örgütledi. Daha sonra Avrupa'daki radikal nasyonal-sosyalist partilerin desteklenmesini sağlandı. Sovyet stratejisi ayaklanma çıkarmak için işçileri ve işçi haklarını temel argüman yapardı. Yeni oluşum ise, bu hareketi Putincilik üzerinden Avrupa'nın birleşmesi için ümit olarak sunuyor²⁶.

Siber espionaj ve veri madenciliği..

İstihbarat servisleri; değişen güvenlik ortamı, ekonomik koşullar, sosyal ve kültürel değişimler yanında baş döndürücü hızda yenilenen teknolojilere de ayak uydurmak zorundadır. Konumuz itibarı ile geçmişin gizli bilgi toplama yöntemlerinin modası büyük ölçüde geçmiş olsa da hala işe yarıyorlar. Siber espionaj konusuna önceki makalemizde değinmiştik. Klasik espionajda bile bilginin çalınması ve aktarılmasında bilgisayar sistemleri kullanılabilir. Bilgiye sızılacak bilgisayar için insan bağlantısı gerekli olabilir²⁷. Günümüzde siber sistemler üzerinden espionaj konusunda her gün yeni örnekler ile karşılaşıyoruz;

- Çinlilerin ABD hükümeti personel yönetim ofisi bilgisayarlarını hacklemesi,
- Edward Snowden'in NSA bilgilerini çalması,

²⁴ George Friedman, *Russia's Strategy*, Stratfor, (April 24, 2012).

²⁵ Chris Zappone, *Donald Trump-Vladimir Putin: Russia's Information War Meets the US Election*, smh.com, (June 15, 2016).

²⁶ Robert Zubrin, *The Wrong Right*. National Review, (June 24, 2014).

²⁷ Neal Duckworth, *Cyber's Hot, but Low-Tech Spies Are Still a Threat*, John F. Kennedy School of Government, (May 18, 2016).

- Bradley Manning'in Wikileaks üzerinden gizli bilgileri yayınlaması gibi, çoğaltılacak pek çok örnek yanında geleneksel espionaj da bir yandan devam ediyor.

Tablo 1: Ülkelerin Toplam Siber Savaş Gücü

Ülke	Siber Saldırı	Siber Bağımlılık	Siber Savunma	Toplam
ABD	8	2	1	11
Rusya	7	5	4	16
Çin	5	4	6	15
İran	4	5	3	12
Kuzey Kore	2	9	7	18

Kaynak: Richard A. Clarke, Robert K. Knake, *Cyber War*, Harper Collins, (2010), 148.

ABD istihbaratının % 95'ini açık kaynaklardan sağlamaktadır ve internet, oldukça önemli bir açık istihbarat kaynağıdır²⁸. İnternette istihbarat toplama sisteminin ana unsurları ABD'nin oluşturduğu internet ağ omurgasındaki dokuz "Büyük İnternet Değişim Noktası" (IXP), NSA ürünü "koklayıcı siteler", çeşitli kurumların bilgi toplamak için kullandığı ağ giriş noktalarıdır²⁹. Facebook ve benzeri sosyal paylaşım siteleri önemli bir istihbarat kaynağıdır ve bu siteler Ortadoğu ayaklanmalarında kullanılmıştır. Son yıllarda çeşitli modellemeler ile yeni sızma yöntemleri üzerinde çalışılmaktadır.

Bilgisayarlara sızabilen kişiler (hackerlar) gizli servisler tarafından profesyonelce kullanılmaktadır. Dönem artık bilgisayarlarla casusluk dönemidir. Elektronik ortamda her şey dinlenir veya okunur, bunlar manyetik bantlara kaydedilir ve buradan da tercüme, analiz ve kıymetlendirme için ilgili merkeze gönderilir. Bu işlemde sonra tekrar ama farklı disklere depolanır, özetleri ve indeksleri çıkarılarak karar merciine ulaştırılır. Bu da bilgisayar ve iletişim teknolojisi demektir. Bu bilgisayar sistemlerinin içeriği, güçleri, uyumlulukları, esneklikleri ve dahası uydular gibi iletişim ağı bağlantıları teknik istihbaratın bir parçasıdır.

Korumasız ve devasa bir bilgi yığını internette sizi bekliyor. Bu bilginin çoğu gizli değil ama faydalı. Ama bilgi o kadar çok ki istihbarat teşkillerinin hepsini rafine etme kabiliyetleri yok. Bu yüzden, geleceğin istihbarat sistemi için sektörler arası veri madenciliği araştırması başlatıldı. Önceki yıllarda veri madenciliği çalışmalarının amacı kitle halindeki veriyi analiz ederek, özellikle terör örgütleri gibi sosyal ağlar için bağlantılar yakalamaktı. Şimdi bu analizlerin amacı önceden tahmin edilemeyen öngörülerde bulunmak ya da yeni öngörüler yakalamaktır. Mevcut vasıtalar bilgi yığınının istihbaratının aradığı bağlantıları bulmayı hedeflerken, geleceğin vasıtaları bilgisayarlı istatistik modelleme ile öngörülemez trendleri yakalayacaktır. Ancak bu yöntemin de özel sorunları vardır³⁰;

- Kara kutu problemi; istihbarat analizi hangi sonuca varacağını ve neyi rapor edeceğini bilmek ister ama veri-tabancılığı çözümleri genellikle bir kara kutu hesaplaması bırakır. Kullanıcı programa bir veri ekler ve bilgisayar, hesaplama sonucu bir cevap verir. Makinenin bunu yapması için öğrenmesi, yöntem tanımlaması, istatistiksel model kullanması ve değerlendirmesi gerekir ve böylece öngörülmemiş bir sonuç üretir. Makineden bazı sektörler donuk kalır, bazı programlar paralel çalışarak sonucu teyit etmeye çalışır. Ancak istihbaratta

²⁸ Stephen C. Mercado, *Sailing the Sea of OSINT in the Information Age*, A Venerable Source in a New Era, 6, (April 14, 2007). <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol48no3/article05.html>

²⁹ Sait Yılmaz, *21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*, Alfa Yayınları, (İstanbul, 2006), 433.

³⁰ Laura K. Bate, *Can American Intelligence Leverage the Data-Mining Revolution?* National Interest, (May 21, 2014).

donuk kısım tehlikelidir. Eğer makine bir sonuç vermişse bu kara kutuda bir penceredir. Karakutu problemi teknoloji geliştikçe yenilecek bir olgudur.

- Verileri anonimleştirme ve şifreleme; güçlü bir istatistiksel model kurmak için, veri madenciliği programı büyük bir bilgi bankasına ihtiyaç duyar. Bu bilgi bankasında korunması gereken özel bilgiler de vardır. Şifreleme bilgi bankasını dışarıdakilere karşı korur. Edward Snowden gibi içeridekilere yani şifreleri bilenlere karşı değil. İstihbarat servisleri bu tür kaçakları önlemek için kullanıcıları takip eden teknolojiler kullanmaya başladılar. Kullanıcı yetkileri ve kullanım alanları da daraltılmaktadır.

- Şeffaflık ve halkın güveni; gizli sistemler içinde istismarların önlenmesi için istihbarat teşkilleri farklı şeffaflık standartları uygulamalıdır. Bilgi toplama ve analiz sistemlerinizin tam kabiliyetlerini dışarıdakilerden saklamalısınız aksi takdirde rekabet edemezsiniz. Diğer taraftan şeffaflık ve halkın güveni olmadan size sağlanan desteği zamanla kaybedersiniz. Veri madenciliği vasıtaları geliştirilirken nelerin gizlilik dereceli olacağı, dışarıdaki araştırmacılar, akademisyenler ve halk ile nelerin tartışılıp tartışılmayacağı iyice düşünülmelidir. Mümkün olduğunca açıklık ve samimiyet sadece halk güveni sağlamaz, veri madenciliği için bilimsel tartışma alanını da genişletebilir.

Uzay ve deniz altında espionaj..

Görüntü alma, iletişim ve robot teknolojilerinde meydana gelen olağanüstü gelişmelerle geçmişin istihbarat operasyonlarının basit kaldığı düşünülebilir. Ancak, teknolojiye büyük gelişmelerin haber toplama işinde kolaylık sağladığı iddia edilemez. Aksine bazı açılardan haber toplama eskiye nazaran daha zor hale gelmiştir. Toplanan verileri olağanüstü hacimlere ulaşması yeni beceriler gerektirmekte, operasyonel riskler artmakta, yasal zorluklar teknik bilgi toplamayı eskiye oranla daha güç haline getirmektedir. Siber uzayın devreye girmesi ile birlikte teknik istihbarat ve insan istihbaratı çok daha iç içe geçti. Gerçek dünyada hedeflerin bulunması ve yok edilmesi ihtiyacı 'hedefli öldürme sistemi'nin doğmasına yol açtı.

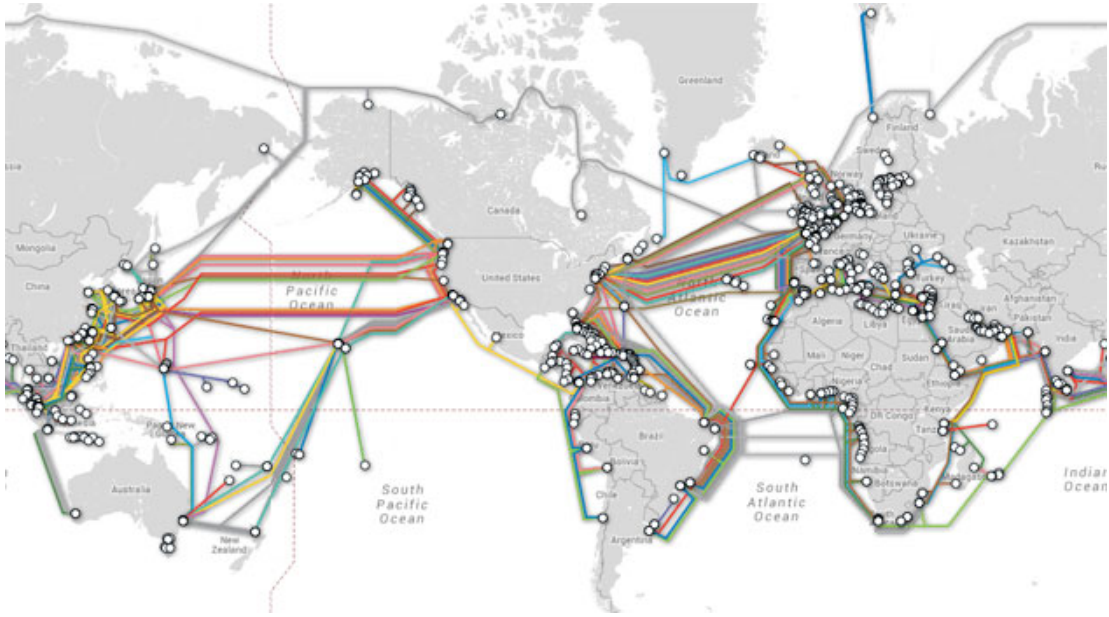
Uzayda olduğu gibi okyanusun derinliklerinde de karanlık; teknoloji ve espionaj ile buluşur. Uzaydaki otobüs büyüklüğündeki uyduların yerini okyanusların derinlerine inebilen denizaltılar alır ve gizli görevdeki casusları ve bilim adamlarını taşırlar. Casus uydudan çekilmiş ilk resmin alındığı 15 Haziran 1971'den 11 yıl sonra okyanus derinliklerine ilk casus denizaltı da ulaştı.

KH-9 HEXAGON casus uydusu 100 mil yukarıdan pizza büyüklüğünde resimler göndermişti. CIA ve NRO, Eastman Kodak ile birlikte casusluk için daha pratik film şeritleri üzerinde çalışmaya başladılar. Uydunun üstünde stereo resim çeken büyük film kameraları vardı ve dönüşte çekilen filmler kapsül içinde paraşütle Hawaii civarına atılıyordu. Kova büyüklüğündeki kapsüllerin %30'una ulaşamıyordu. Okyanusun derinliklerine giden kovaları bulmak gerekiyordu. 1963 yılından başlayarak Amerikan Deniz Kuvvetleri okyanus derinlerine inmeyi denemeye başlamıştı. Sovyetlerin 33 bin feet'e kadar inebildikleri düşünülüyordu ve kovaları kendilerinden önce toplayabilirdi³¹. 25 Nisan 1972'de Amerikalılar Trieste II gemisinden 16.400 feet ile temas edebildiler. Bugün ABD Deniz Kuvvetleri dünyadaki denizlerin %80'inin altında kurtarma operasyonları icra edebiliyor. Deniz altı araştırmaları, uzay çalışmaları kadar kamuoyunun ilgisini çekmiyor.

ABD Deniz Kuvvetleri'nin ana görevlerinden biri Harita-1'de görülen, okyanus altındaki espionaj kablolarını korumaktır.

³¹ Steve Weintz, *Spy Sats and Subs: The U.S. Military's Secret Deep-Sea Operations*, (August 10, 2015).

Harita 1: Dünya Geneline Yeraltı Kabloları

Artık, haber ya da başka amaçlar için uzaydan alınacak resimlerin kaynağı bazı özel ticari kuruluşlar olabilir. Örneğin NBC News, Kuzey Kore'deki nükleer faaliyetleri haber yapmak için uydu resimleri satan iki şirkete başvurdu; Digital Globe ve Planet Labs. Digital Globe, yoğun olarak savunma ve istihbarat programları içinde yer almakta ve CIA başta olmak üzere devlet kurumları ve Silikon Vadisi ile yakın temas içindedir. Amazon ile Spacenet olarak bilinen daimi uydu gözetleme ağını kurdu. CIA'nın çip üreticisi NVIDIA ile de çalışmaktadır. Planet Labs ise yeni nesil gözetleme kabiliyetleri ile ünlüdür. Bu iki sözde özel şirkete Google'ın yan kuruluşu olan Skybox'ı ilave edebiliriz. Bu üç şirkette ABD Savunma Bakanlığı'nın (Pentagon) uzay istihbaratından sorumlu NGA'ya³² görüntülü yer (nokta) istihbaratı sağlamaktadır³³.

Resim 2: Hava Fotoğrafi (Kuzey Kore'deki Sanum-Dong Nükleer Araştırma Merkezi)

Kuzey Kore'ye dönecek olursak bahsedilen haber nükleer faaliyetleri haber veriyordu ama resimde tesis dışında bekleyen birkaç araç dışında bir şey yoktu (Resim 2). Önemli olan iddia etmekte, nasıl olsa kimse nerede bu faaliyet nerede kanıt diye sormayacaktı. Zaten amaçta, Trump'ın Kuzey Kore lideri ile yapacağı görüşmeler öncesi kamuoyu oluşturmaktı.

Teknoloji ve espionaj..

³² NGA: National Geospatial-Intelligence Agency.

³³ William Craddick, Intelligence Contractors Make New Attempt to Provoke Tensions with North Korea, Disobedient Media, (8 March 2019).

Halihazırda espionaj işleri için en çok gelişme katkısı sağlayan iki teknoloji alanı; nano-teknoloji ve bilgi teknolojisidir. Bunlar daha küçük ve daha hızlı bilgisayarlar, daha hafif casusluk malzemeleri, hatta insan vücuduna hızla ilaç enjekte edecek iğne üretimi bile sağlamaktadır. Bütün bunlar gizli operasyonlarda kullanılan aletlerin taşınması, saklanması ve gizli bilginin aktarılması için önemlidir. Örneğin, ABD için yabancı ülkelerin silah sistemleri, nükleer testler ve füze denemelerinin takip edilmesinde sensör kullanımı çok önemlidir. Nano-teknolojide sağlanan gelişmeler ile sensörlerin boyutları iyice küçülmüş ve çok daha uzun süre çalışacak güç (batarya) kapasitelerine kavuşmuşlardır.

Geleceğin savaşçıları nano-robotlar yanında bir böcek büyüklüğündeki insansız hava araçları da hızla gelişmektedir. Kapasitesi artan flash-diskler sayesinde bir ajan yabancı bir bakanlığın tüm dosyalarını kısa sürede kopyalayabilir. Bu tür nano-cihazlar sayesinde ajanlar, yöneticileri ile her an gerçek zamanlı teması sürdürebileceklerdir.

Eski moda insan istihbaratının yerini elektronik ve görsel yeni toplama yöntemleri almaktadır. Cep telefonları ve bilgisayar tabletleri daha yeni ses, görüntü, haritalama ve sayısal yazılım uygulamaları ile takviye edilmektedir. Analizcilere daha gelişmiş veri madenciliği, ses tanıma, doküman güvenilirliği gibi kabiliyetler sunulmaktadır. Ancak, bu sistemler aldatmaya açıktır ve yabancı servisler bir kere sizin işletme sisteminize sızdığında her şey boşa gidebilir.

Son yıllarda özellikle farklı dillerden tercüme konusunda önemli gelişmeler sağlanmıştır. Biyometrik, insan kimliğinin ve davranışlarının tanımlanmasında faydalı olmaktadır. Biyometrik; parmak izi, iris ve retina taraması, ses ve yüz tanıma, elinizdeki damar taraması ile sizi her zaman ele verecektir. Bu aynı zamanda eski tip sahte pasaport ve kamuflejin sonu demektir. Biyometrik gibi GPS de sizin aleyhinize yerinizi ve faaliyet sahanızı belirlemede kullanılabilir. Teknoloji ne kadar ilerlerse ilerlesin, aletler bozulabilir ya da insan hata yapabilir. Makineler insanların beynini hala okuyamıyor ve böylece pek çok istihbarat ihtiyacı eski tip casuslara gereksinim duyuyor. Bu yüzden, insan beynine nüfuz etmek (özellikle beyin fonksiyonlarını bilgisayarda izlemek) için pek çok çalışma hızla devam ediyor.

Sonuç..

21. yüzyıl istihbaratı uzun dönemli tarihsel bir unutkanlık içindedir. Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında ABD istihbarat analizinin kurucu babası ve tarihçi Sherman Kent şöyle demişti; *“İstihbarat, ciddi bir literatürü olmayan tek profesyonel meslektir. Bu alan, literatür eksikliği çektikçe; onun yöntemleri, sözlüğü, doktriner yapısı ve hatta temel teorisi her zaman tam olgunluğa erişememe riski taşıyacaktır”*³⁴. İstihbarat alanında dersler çıkarmak zordur çünkü geçmiş tecrübeler konusunda oldukça az kayıt vardır.

Savaşların niteliği değişmeye devam ettikçe, istihbaratın rolü de değişecektir. Savaşların yeni şekli ile ilgili üç konu dikkati çekiyor. Öncelikle savaşlardaki asimetri düzeyi çok değişti. Daha az sayıda militan daha çok ölüme ve yıkıma neden olmaya başladı. Silahlar giderek daha güçlü ve etkili hale geldi. İkinci olarak devletlerin bağımsız olarak faaliyet gösterdikleri aktörlerin (terör örgütleri, sivil toplum örgütleri, medya, üniversiteler, dini gruplar, şirketler vb.) sayısı arttı. Üçüncü olarak ise artık savaş alanı küresel bir nitelik aldı. Yani savaşların artık cephesi yok. Bütün bunlar asıl işi istihbarat olan örgütlerin işlerini gittikçe içinde çıkılmaz hale getiriyor.

³⁴ Andrew Christopher, *The Secret World: A History of Intelligence*, Yale University Press, (New Haven and London, 2018),

Espiyonaja dönecek olursak, Soğuk Savaş'ın James Bond'u ile günümüzün modern casusu arasındaki önemli farklar vardır³⁵;

- Artık takma sakal, sahte kimlik veya teknoloji kimliğinizi saklamanıza izin vermiyor. Havaalanı ya da elçilik vb. yerlerde biyometrik yani göz irisi taraması yapılıyor. Buna son yıllarda belirli kemik taramaları eklendi yani bir kere bu taramadan geçtiniz ve rakip istihbarat servisin kayıtlarına girdiniz mi, sahte kimlik sadece sizi ele verir. Diğer yandan Google ya da Facebook da izinizin olmaması sizi şüpheli hale getiriyor.

- James Bond, kraliçeye sadık bir İngiliz ajanı olarak, diplomattı ve diplomatik dokunulmazlığı vardı. Bugünün ajanı ise sözleşme ile servise giren, dünyanın herhangi bir yerinde (Afganistan, Ortadoğu ya da Afrika'da) pek çok ajan ve askerlerle birlikte, her an bir makineli tüfek ateşi ile vurulmayı bekleyen, bütün içinde kendi işini yapan biridir.

- Ancak, her ajan arabasının önünden makineli tüfek ile ateş eden kişi değildir. Diğer ülkelerin silahlı kuvvetlerinin hareketlerini takip eden, yabancı ülkelerin haberleşmelerine sızan ajanlar da var. Her ne kadar yöntemler hayal ettiğimizden farklı olsa da amaç gene gizli bilgi çalmak. Sadece devletler değil, devlet dışı gruplar da hedef tahtasındadır. Bunlar, kendi ülkelerinde değil, büyük ölçüde yabancı ülkelerde ve çatışma alanında bu işleri yapıyorlar.

- Ajan temini ve eğitimi ile ilgili şirketler var. Bu şirketlerin en büyükleri Booz Allen Hamilton, SAIC, Northrop Grumman başta olmak üzere pek çok özel şirkettir. Sizi ayartmak için bir kız arkadaş göndererek, işe başlıyorlar. ABD istihbarat bütçesinin %70'i bu özel şirketlere gidiyor. CIA ajanlarının %60'ı da ABD hükümeti çalışanı değil. Dünyanın en büyük istihbaratçıları NSA'de değil onlar için çalışan şirketlerin sokaktaki ajanlarıdır.

- Hemen hemen tüm yabancı ajanlar yerel halktan insanlar ile çalışıyor; Afganistan veya Ortadoğu'ya bir Amerikalı ajan giderse, örtüsü ne olursa olsun bu hemen anlaşılır. Amerikan orijinli ajanların %90'ı ülkesinde çalışır. Geri kalan %10'u dış ülkelerde ajanları idare eden ve onlarla zaman zaman operasyonlara katılan "olay memuru" olarak çalışır. Gerçek dünyada bir hizmetçi kız ya da keçi çobanı, bir M16 ajanından çok daha değerli bilgi getirebilir.

Bütün bu ajan değişikliklerine rağmen günümüzün istihbarat servisleri karşılaştıkları durumlara adapte olma, görevlerini yapma da hala marjinal durumdadır.

Batılı müttefik ülkeler arasındaki centilmenlik anlaşmasına göre birbirleri aleyhine casusluk yapılmaz ama bu her zaman lafta kalmıştır. Espiyonaj dünyasında kural, ahlak ve kanun yoktur. Yapılması gereken casuslara karşı casuslar ve güçlü bir kontr-espiyonaj sistemi kurmak yani casuslukla mücadeledir. Bunun için kurulacak teşkilat bağımsız bir yapıda olmalı ve dezenfekte olmuş bir teşkilat gerekirse sıfırdan teşkil edilmelidir. Aksi taktirde kendi kuyruğunu yakalamaya çalışan bir espionaj teşkilatı asıl işleri ile uğraşamaz.

³⁵ Robert Evans, *5 Ways Modern Espionage Has Left James Bond Behind*, Cracked, (December 4, 2013).